

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний університет

**СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ ПРОЦЕСИ
В УКРАЇНІ ТА СВІТІ:
ІСТОРІЯ, ПРОБЛЕМИ, ПЕРСПЕКТИВИ**

Матеріали
ІХ Всеукраїнської науково-практичної конференції

(Суми, 29 квітня 2022 року)

Суми
2022

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Власенко В. М., канд. іст. наук (Сумський державний університет);
Гончаренко А. В., канд. іст. наук (Сумський державний університет);
Дегтярьов С. І., д-р іст. наук (Сумський державний університет);
Зякун А. І., канд. іст. наук (Сумський державний університет);
Льницький В. І., д-р іст. наук (Дрогобицький державний педагогічний університет ім. І. Франка);
Каганов Ю. О., д-р іст. наук (Запорізький національний університет);
Камьонка М., д-р габ. (Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN w Krakowie, Польща);
Король В. М., канд. іст. наук (Сумський державний університет);
Котляр Ю. В., д-р іст. наук (Чорноморський національний університет ім. П. Могили, м. Миколаїв);
Куліш А. М., д-р юрид. наук (Сумський державний університет);
Лебідь А. Є., д-р філос. наук (Сумський державний університет);
Лобко Н. В., канд. іст. наук (Сумський державний університет);
Нестеренко В. А., канд. іст. наук (Сумський державний університет);
Черкасов А. А., д-р іст. наук (Cherkas Global University, США).

Видання рекомендоване до друку рішенням вченої ради
Навчально-наукового інституту права СумДУ
(протокол № 9 від 16.06.2022 р.)

Суспільно-політичні процеси в Україні та світі: історія, проблеми, перспективи : матер. ІХ Всеукр. наук.-практ. конф. (Суми, 29 квітня 2022 р.) / ред. колегія : В. М. Власенко, А. В. Гончаренко, С. І. Дегтярьов та ін. – Суми : Сумський державний університет, 2022. – 433 с.

До збірника увійшли наукові статті та повідомлення викладачів, студентів, учених та аспірантів ЗВО і наукових установ, виголошені в рамках ІХ Всеукраїнської науково-практичної конференції «Суспільно-політичні процеси в Україні та світі: історія, проблеми, перспективи» (Посвідчення УкрІНТЕІ № 1022 від 20 грудня 2021 р.), присвяченої актуальним питанням суспільно-гуманітарних наук.

© Сумський державний університет, 2022

СЛАВКО Анна Сергіївна
кандидат юридичних наук,
Сумський державний університет

Комісія правди в Аргентині (1983): історична ретроспектива

Комісії правди є однією із важливих складових реалізації перехідного правосуддя. Їх створювали у багатьох постконфліктних державах для розслідування та оприлюднення матеріалів про злочини, вчинені сторонами конфлікту, їх причини та наслідки. Низка таких комісій діяла у державах Латинської Америки для подолання наслідків громадянських війн, терористичних нападів та диктаторських режимів. Для України доволі цікавим може бути досвід Аргентини.

Починаючи з 1976 року в Аргентині владу здійснювали низка військових хунт, яким протистояли «ліві» повстанці. Боротьба між урядом та групами повстанців тривала близько семи років, протягом яких безслідно зникли від 10 до 30 тисяч осіб. Лише військова поразка від Сполученого Королівства у війні за Фолклендські острови призвела до падіння авторитету військових і змусила їх піти на демократичні вибори. Одним із перших президентських указів новообраного в 1983 році глави держави став указ про створення Національної комісії з насильницьких зникнень (доволі часто використовується також термін CONADEP, утворений від іспаномовної аббревіатури) [1, с. 45].

Відповідно до статті 2 Указу, перед Комісією були поставлені такі завдання:

1) отримувати звіти та докази про ... події та негайно передавати їх до суду, якщо вони пов'язані з імовірним вчиненням злочинів;

2) з'ясувати місцезнаходження зниклих людей, а також будь-які обставини, пов'язані з їх місцезнаходженням;

3) визначати місцезнаходження дітей, незаконно відібраних з-під опіки батьків або піклувальників у зв'язку з діяннями, вчиненими під виглядом придушення терористичної діяльності, та просити про втручання в ці справи органів захисту неповнолітніх та судів у справах неповнолітніх;

4) повідомляти органам влади про будь-які спроби приховати, вилучити або знищити докази, пов'язані з подіями, які вона (Комісія) прагне з'ясувати;

5) через сто вісімдесят днів (180) днів з моменту її створення видати остаточний звіт з детальним поясненням розслідуваних подій [2].

CONADEP складалася з 10 призначених президентом комісарів, усі з яких мали певний стосунок до ідеї прав людини. Обом палатам Конгресу також було наказано призначити уповноважених, хоча зрештою в роботі Комісії брав участь лише один представник Конгресу. Комісією очолив письменник Ернесто Сабато [3].

Для вирішення різних аспектів роботи Комісії було створено п'ять відділів:

а) Відділ депозитарію;

б) Відділ документації та обробки даних;

- с) Відділ процедур;
- d) Департамент юридичних питань;
- е) Адміністративний відділ.

Численні громадські організації вирішили долучитись до роботи Комісії, надіславши велику кількість документів і свідчень про примусові зникнення, викрадення людей та інші злочини. Тим не менш, Комісія практично не отримала жодного сприяння від військових, незважаючи на численні запити. Також CONADEP проводила відкриті слухання та інтерв'ювала родичів жертв насильницьких зникнень [1, с. 46].

Після дев'яти місяців роботи, Комісія передала свій звіт «Nunca Más» (Ніколи знову) президенту. Оприлюднений для широкого загалу звіт містить шість частин. Зокрема, перша частина цього документа містить детальний опис репресій, застосовуваних у період правління хунти (тортури, таємні центри ув'язнення, структура репресивних органів тощо). Друга частина присвячена жертвам, серед яких окремо виділено дітей, священнослужителів, журналістів, представників профспілок тощо. Третя частина звіту стосується правосуддя у період репресій. У четвертій частині вказано на засади створення і функціонування Комісії, а в п'ятій – на ідеологію, яка лежала в основі репресій. Нарешті, шоста частина звіту містить висновки та рекомендації за результатами роботи Комісії [4].

Загалом, Комісія рекомендувала:

- а) органу, який замінить Комісію – прискорити процедури подання до суду документів, зібраних під час розслідування;

b) судам – якнайшвидше розглянути результати розслідування та перевірити показання, отримані Комісією;

c) прийняти відповідні закони для надання дітям та/або родичам зниклих безвісти економічної допомоги, стипендій на навчання, соціального забезпечення та працевлаштування і, водночас, вжити заходів для вирішення соціальних проблем цих осіб;

d) ухвалити закони:

- Про оголошення примусового викрадення злочинном проти людства.

- Про підтримку визнання та приєднання до національних та міжнародних правозахисних організацій.

- Про обов'язкове поширення інформації про права людини у державних навчальних закладах, будь то цивільні, військові чи поліцейські.

- Про посилення та забезпечення широкої підтримки заходів, необхідних судам для розслідування порушень прав людини.

- Про скасування будь-якого репресивного законодавства, яке все ще діє [4].

Як підкреслюють дослідники, особливістю CONADEP було те, що вона поєднала історичні дослідження з правосуддям, надавши масові докази для судових процесів над військовими злочинцями. Її історичні дослідження були використані як ключові докази під час наступних судових процесів над військовими лідерами в 1985 році. Суди відновилися на початку 2000-х років після перерв через закони про амністію в 1986 і 1987 роках і президентське помилування в 1989 і 1990 роках. У

результаті роботи CONADEP кілька колишніх аргентинських злочинців перебувають перед судом або отримали вирок за злочини проти людства, а в деяких випадках навіть за геноцид [5]. Отже, загалом роботу Комісії можна вважати відносно успішною – незважаючи на складні умови роботи, велику частину рекомендацій CONADEP все ж було реалізовано. Крім того, Комісія створила прецедент постконфліктного врегулювання для інших суспільств.

1. Priscilla B. Hayner *Unspeakable Truths. Transitional Justice and the Challenge of Truth Commissions. Second Edition.* Routledge, 2011. 377 p.

2. Decree on the National Commission on the Disappearance of Persons, 1983 / International Committee Of The Red Cross. URL: <https://cutt.ly/YJixXKy>

3. May R. A. "Truth" and Truth Commissions in Latin America. *Investigación y Desarrollo.* 2013. Vol. 21. № 2. P. 494-512.

4. Nunca Más (Never Again). Report of Conadep (National Commission on the Disappearance of Persons) – 1984 / Nunca Mas. URL: http://nuncamas.org/english/library/nevagain/nevagain_001.htm

5. Bosoer F. Argentina's truth commission at 30 / Al Jazeera America. URL: <http://america.aljazeera.com/opinions/2014/1/argentina-conadeptruthcommissionhumanrights.html>